

Pārdomas par izvēli maksāt mikrouzņēmumu nodokli

Tuvojas laiks, kad potenciālajiem mikrouzņēmējiem jāizvēlas kļūt par mikrouzņēmumu maksātājiem vai ne. Jau kādu laiku ir virtojusi ziņa par mikrouzņēmumu nodokli, kuram pēc tā radīšanas koncepcijas vajadzētu atbalstīt mikrouzņēmumus un veicināt bez darba palikušo iedzīvotāju alternatīvo nodarbošanos — uzņēmējdarbības uzsākšanu. Ar zināmu aizķeršanos 1. septembri ir stājies spēkā Mikrouzņēmumu nodokļa likums (MN likums). Vienlaikus izdarīti arī grozījumi citos nodokļu likumos, paredzot, ka nodokļu maksātāji var kļūt no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) vai uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) maksātājiem par MN maksātājiem un ar šo pāreju saistītās sekas.

MN veicinošajam faktoram vajadzētu būt vienkāršākām administratīvajām prasībām, nosakot nodokļus. Tomēr no administratīvo prasību atvieglošanas viedokļa MN likuma efekts uz nodokļu maksātājiem ir diezgan niecīgs. Nodokļu maksātājs tiek vaļā tikai mazāk nekā no viena vai divu pārskatu iesniegšanas mēnesī, piemēram, saimnieciskās darbības veicēja statusā, neviens jau nav atcēlis grāmatvedības vešanas prasības un prasības, pamatojoties uz tiem nodokļu likumiem, kuri nav saistīti ar MN, piemēram, pievienotās vērtības nodoklis. Uzņēmumam nebūs jāiesniedz ar algas nodokli un VSAOI saistītās ikmēneša atskaites un Uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarācija. Tā vietā jāiesniedz MN ceturkšņa deklarācija.

Izvēloties maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli no saimnieciskās darbības, ienākuma nodokļu maksātājiem paliek pienākums deklarēt un maksāt nodokli no pārējiem ienākumiem, ja no tiem nav ieturēts nodoklis ienākuma izmaksas brīdī.

MN par taksācijas perioda apgrozījumu būs jāmaksā četras reizes gadā par katra ceturkšņa apgrozījumu, iesniedzot Valsts ieņēmumu dienestā (VID) MN ceturkšņa deklarāciju līdz ceturksnim sekojošā mēneša piecpadsmītajam datumam un arī veicot aprēķinātā nodokļa nomaksu. Minētās deklarācijas veidlapas paraugs un tās aizpildīšanas kārtība noteikta ar 2010. gada 31.

**DIĀNA
KĻUŠĶINA,**
sertificēta nodokļu
konsultante,
zvērīnātu advokātu
biroja *Sorainen*
nodokļu un muitas
prakses grupas
vecākā juriste

augusta Ministru kabineta noteikumiem Nr. 819.

Kopumā MN pievilcīgu dara tā likme. Sākotnēji likuma izstrādātāji piedāvāja nodokļa likmi 20% apmērā no apgrozījuma, taču galarezultātā nodokļa likme ir noteikta 9% apmērā no apgrozījuma. Tomēr izvēle un tālākās perspektīvas būtu uzmanīgi jāapsver, ņemot vērā ne tikai MN likumu, bet arī citu nodokļu likumu nosacījumus un katra uzņēmēja biznesa specifiku un attīstības perspektīvas.

Īss pārskats par to, kas var kļūt par MN maksātāju, kā par to kļūt, tālākās sekas un apsvērumi — vai ir izdevīgi to izvēlēties.

MN ir alternatīva IIN un UIN, turklāt ietver arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI) un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Par MN maksātāju var kļūt:

- individuālais komersants,
- individuālais uzņēmums,
- zemnieka vai zvejnieka saimniecība,
- cita fiziskā persona, kas reģistrēta Valsts ieņēmumu dienestā (VID) kā saimnieciskās darbības veicējs,
- SIA.

VID pieņem lēmumu par MN maksātāja reģistrēšanu vai lēmumu par reģistrācijas atteikumu. Izvirzītie kritēriji, lai reģistrētos kā MN maksātājs:

- dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas. SIA dalībnieki — fiziskās personas — vienlaikus ir arī valdes locekļi;
- apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 70 000 latu;
- darbinieku skaits jebkurā brīdī ir ne lielāks par pieciem.

Ja fiziskā persona ir dalībnieks vairākās SIA vai vienlaikus veic saimniecisko darbību, izmantojot vairākas formas, piemēram, ir gan SIA dalībnieks, gan saimnieciskās darbības veicējs, tad nozīmīgs ierobežojums ir tiesības izvēlēties

maksāt MN tikai vienā no šīm formām vai vienai SIA. Līdz ar to, ja arī izpildās iepriekš minētie kritēriji MN maksātāja statusam, piemēram, SIA var arī negūt, ja kāds no vairākiem SIA dalībniekiem jau ir izvēlējis kļūt par MN maksātāju. Bez tādiem pārsteigumiem būs viena īpašnieka SIA.

No 1. septembra MN maksātāja statusu var iegūt:

- vienlaikus ar reģistrāciju Uzņēmumu reģistra attiecīgajā reģistrā, piesakoties mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusa iegūšanai,
- fiziskā persona vienlaikus ar reģistrāciju saimnieciskā darba veicēja statusā, iesniedzot VID pieteikumu mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusa iegūšanai.

No jauna reģistrētiem uzņēmumiem jāņem vērā, ka gada apgrozījuma ierobežojuma vietā tiks piemērots mēneša ierobežojums 5833 latī (70 000 : 12). Ja uzņēmums reģistrējas, piemēram, 2. novembrī un ir plānojis jau konkrētu

lielāku darījumu, kas pārsniedz 11 666 latus (5833 × 2), tad ar šo pirmo gadu šim uzņēmumam MN maksātāja statuss arī izbeigsies.

Ja MN maksātājs neizpilda kādu no MN likumā noteiktajiem nosacījumiem, kas nepieciešams MN maksātāja statusa iegūšanai, tas zaudē MN maksātāja statusu ar nākamo taksācijas periodu. MN

likumā izvirzītajiem kritērijiem pārsvarā atbilstu vairākums jauno biznesa uzsācēju, tai skaitā nerezidenti fiziskās personas, kuras nolēmušas veikt biznesa aktivitātes Latvijā, vai izmantojot Latvijā reģistrētu SIA, ja tās dalībnieki ir fiziskās personas, kuras vienlaikus ir arī tās valdes locekļi.

Tā kā MN aizstās nodokļus, kas kopumā maksājami par gadu, tad uzņēmēji, kuri jau ir uzsākuši darbību līdz 1. septembrim, par šī nodokļa maksātāju varēs pārreģistrēties ar nākamā gada 1. janvāri. Lai to izdarītu līdz 15. decembrim, jāizvērtē sava atbilstība MN maksātāja statusam, ar šo statusu saistītās tālākās perspektīvas un VID jāiesniedz pieteikums.

Nodokļu maksātājs tiek vaļā tikai mazāk nekā no viena vai divu pārskatu iesniegšanas mēnesī, piemēram, saimnieciskās darbības veicēja statusā, neviens jau nav atcēlis grāmatvedības vešanas prasības un prasības, pamatojoties uz tiem nodokļu likumiem, kuri nav saistīti ar MN, piemēram, pievienotās vērtības nodoklis.

Lai arī 9% likme ir visai pievilcīga, jāņem vērā, ka MN maksātāja statuss saglabāsies uz visu taksācijas periodu un, ja šajā periodā apgrozījums pārsniegs 70 000 latu, tad apgrozījuma pārsnieguma daļai piemērojama MN 20% likme. Uzsākot biznesu, sevišķi, piemēram, ražošanas biznesu, nepieciešamas sākotnējās investīcijas. Savukārt izdevu-

mi, tai skaitā pamatlīdzekļu nolietojums, MN aprēķinā netiks ņemts vērā. Ja arī nodokļu maksātājam ir zaudējumi, MN no apgrozījuma būs jāmaksā. Savukārt, «parastā kārtībā» maksājot, piemēram, uzņēmumu ienākuma nodokli, nodokļu maksātājs iegūtu tiesības taksācijas perioda zaudējumus (atbilstoši likumam «Par uzņēmumu ienākuma nodokli» aprēķināto negatīvo apliekamo ienākumu) izmantot nākamo astoņos taksācijas periodos. Vēl jo vairāk, jāizvērtē MN maksāšanas izdevīgums, ja iepriekšējos gados uzņēmumam ir bijuši zaudējumi, jo, kļūstot par MN maksātāju, iepriekšējo zaudējumu

izmantošanas iespēja tiek liegta. Turklāt no izdarītajiem grozījumiem UIN likumā 14. pantā saprotams, ka zaudējumu pārnesšanas iespēja tiek liegta neatgriezeniski, lai arī nodokļu maksātājs pēc gada atgrieztos UIN nodokļa maksātāja statusā. Arī pamatlīdzekļu nolietojuma norakstīšana nodokļu vajadzībām pēc no-

dokļu likumos noteiktās speciālās kārtības tiek zaudēta. Savukārt ražojošie uzņēmumi vairumā gadījumu var neizpildīt darbinieku skaita kritēriju, un MN tiem nebūs pievilcīgs sakarā ar produkcijas pašizmaksu.

Finanšu ministrijas veiktais pētījums (iekļauts MN likuma anotācijā) liecina, ka trešdaļai mikrouzņēmuma kritērijiem

atbilstošo uzņēmumu 2008. gadā ir bijuši zaudējumi. Tātad, visticamāk, šie uzņēmumi tuvākajā laikā nemaksās uzņēmumu ienākuma nodokli. MN maksātāja izvēle šādā gadījumā būs, tikai vadoties no algas nodokļa un VSAOI apjoma. «Parastā kārtībā» maksājot nodokļus no vienas vien 500 latu algas, gadā būtu jāsamaksā aptuveni 3300 latu. Savukārt MN no apgrozījuma 70 000 latu apmērā (kas ir MN maksātāja kritērijs) sastāda 6300 latu. Tomēr, lai arī likme ir daudz pievilcīgāka, nekā sākotnēji tika piedāvāta, ne visiem uzņēmumiem, kuri atbilst MN maksātāja kritērijiem, šī nodokļa izvēle ir izdevīga.

Izvēloties kļūt par MN maksātāju, jāprognozē un jāņem vērā uzņēmuma attīstība. Ir paredzēts, ja mikrouzņēmuma darbinieku skaits ceturksnī pārsniedz piecus darbiniekus, maksājami 2% no apgrozījuma par katru papildu nodarbināto darbinieku.

Turklāt likumdevējs ir rezervējis sev «atkāpšanās ceļu». Pārejas noteikumos paredzēts, ka Ministru kabinets izvērtē šā likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātus, it īpaši attiecībā uz valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām un sociālās apdrošināšanas pakalpojumu pieejamību mikrouzņēmumu darbiniekiem, un līdz 2011. gada 1. oktobrim iesniedz Saeimai ziņojumu par to. Attiecīgi pilnīgi iespējams, ka šis nodoklis būs kā «viengadīgs augs» — pieejams tikai 2011. gadā.

MN ietver:

- iedzīvotāju ienākuma nodokli,
 - uzņēmumu ienākuma nodokli (ja attiecas),
 - valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un
 - uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.
- Iemaksātā MN summa sadalās šādi:
- 0,1 procentu ieskaita uzņēmējdarbības riska valsts nodevas kontā;
 - 65 procentus — VSAOI kontā;
 - 30 procentus — IIN kontā;
 - 4,9 procentus — UIN kontā.

Savukārt fiziskai personai — saimnieciskās darbības veicējam MN ieņēmumus Valsts kase sadala šādi:

- 65 procentus ieskaita VSAOI kontā;
- 35 procentus — IIN kontā.

Lai arī 9% likme ir visai pievilcīga, jāņem vērā, ka MN maksātāja statuss saglabāsies uz visu taksācijas periodu un, ja šajā periodā apgrozījums pārsniegs 70 000 latu, tad apgrozījuma pārsnieguma daļai piemērojama MN 20% likme.

Šādu sadalījumu var vērtēt kā pozitīvu no nodokļu maksātāja viedokļa. Pamatā 65 procenti no šī nodokļa tiek vērtēti kā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas nosacīti saistās ar zināmām valsts garantijām. Piemēram, ja iepriekš saimnieciskās darbības veicējs ir maksājis VSAOI no minimālās summas, t.i., no 180 latiem mēnesī, tad, ja arī šīs iemaksas ir veiktas pa visiem ceturkšņiem, tad kopumā tās sastāda ap 600 latu. Savukārt, ja šā saimnieciskās darbības veicēja apgrozījums, piemēram, ir 6000 latu gadā, tad MN kopumā jāsamaksā 540 latu, no tiem 351 lats tiek uzskatīts par VSAOI. «Parastā kārtībā»

maksājot nodokļus, ja, piemēram, uzņēmumam būtu izdevumi 50% apmērā, tad papildus šiem 600 latiem, kas tiek nomaksāti kā VSAOI, būtu maksājams arī IIN 780 latu. (26% no 3000 (50% no 6000)). Turklāt nodokļu maksātājam ir tiesības brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai. Tādējādi piemērā minētajā gadījumā fiskāli izvēle ir par labu MN maksātāja statusam. Tomēr tas neizslēdz iespēju izvērtēt papildu alternatīvas:

■ Fiksētais iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Šāda veida nodokļa alternatīva ir kļuvusi pievilcīgāka, jo nodokļa likme ir 5% ieņēmumiem. Ar grozījumiem IIN ir noņemts arī ieņēmumu pārsnieguma ierobežojums, turpmāk (no 2011. gada 1. janvāra) var izvēlēties maksāt fiksētā ienākuma nodokli, ja ieņēmumi pārsniedz 10 000 latu. Pārsniegumam piemērojama 7% nodokļu likme. Fiksētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju loks ir ierobežots un neattiecas uz profesionālās darbības veicējiem. Fiksētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem jāmaksā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

■ Patentmaksā — konstanta mēneša maksa 30–70 latu, kas ietver gan iedzīvotāju ienākuma nodokli, gan valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas. Attiecas uz ierobežotu profesiju uzskaitījumu.

Papildus ierobežojošiem kritērijiem (apgrozījums, darbinieku skaits) svarīgi arī — ja mikrouzņēmuma darbinieku ienākums pārsniegs 500 latu, tad papildus piemēro palielinātu mikrouzņēmumu

nodokļa likmi 20% apmērā no uzņēmuma darbinieka ienākuma daļas. Tādējādi šis ierobežojums formāli skars darbinieku, nevis darba devēju. Ja mikrouzņēmuma darbinieks ir tā īpašnieks vai ģimenes loceklis, tad izdevīgāk ierobežot algas izmaksas apmēru un saņemt ienākumu dividendžu veidā. Nodokļa likme no dividendžu ienākuma ir 10%. MN likums viennozīmīgi precizē, ka mikrouzņēmuma darbinieka ienākums nav dividendes, kuras aprēķina no šā mikrouzņēmuma peļņas. Jāatzīmē, ka pie darbiniekiem pieskaitāmi arī mikrouzņēmuma īpašnieki (mikrouzņēmuma kritērijiem atbilstošas sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieks, individuālā uzņēmuma, zemnieka vai zvejnieka saimniecības īpašnieks, individuālais komersants vai cita fiziskā persona, kas reģistrēta Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs).

Piemērs apsvērumiem par MN maksātāja statusa izvēli

Uzņēmumam ar 60 000 latu apgrozījumu MN sastādīs 5400 latu. Darbinieks — īpašnieks algā varēs izņemt tikai 500 latu (gadā 6000 latu), pretējā gadījumā nodokļa slogs būtiski palielināsies. Parastā kārtībā nodokļi (iedzīvotāju ienākuma nodoklis un VSAOI) no šādas algas sastāda aptuveni 3300 latu gadā. Uzņēmumu ienākuma nodoklis aprēķināms, piemērojot 15% nodokļa likmi apliekamajam ienākumam. Vienkāršotā aprēķinā, ja uzņēmuma vienīgie izdevumi saistīti ar darba algu, tad uzņēmumu ienākuma nodoklis būtu jāaprēķina no aptuveni 52 000 latu un tas sastādītu 7800 latu. Izņemot peļņu pēc nodokļu nomaksas dividendēs, būtu jānomaksā IIN no dividendēm, kas sastādītu vēl 4420 latu. Savukārt MN maksāšanas gadījumā dividendēs varētu izmaksāt 48 600 (60 000 – 5400 – 6000) attiecīgi nodoklis no dividendēm 4860 latu. Rezultātā:

	Parastā kārtība (SIA gadījumā)	MN
MN	–	5400
Algas nodokļi	3300	–
UIN	7800	–
Nodoklis no dividendēm	4420	4860
Kopā	15 520	10 260

Kā redzams, šādā gadījumā mikrouzņēmumu nodoklis ir viennozīmīgi izdevīgāks. Turklāt konkrētais piemērs ir visai vienkāršots, praksē, kā jau minēju, būtiski apsvērt arī izdevumu aspektu. ■